

WAT IS 'CHRISTELIJK'?

Ekklesia Amsterdam, zondag 27 september 2015

Kees Kok

Deze wereld doet pijn aan je hart, je verstand gaat ervan op slot en je geweten weet zich geen raad. Stromen vluchtelingen, hier met veel liefde en inzet binnengehaald, daar met veel angst en paniek geweerd. Ze moeten terug naar de 'regio', naar de overvolle, uitzichtloze tentenkampen. En intussen branden de brandhaarden onverminderd door, en niemand die raad weet, niemand die recht doet, niemand. De Verenigde Naties zijn al zeventig jaar vooral Verdeelde Naties. En dan blijkt ook nog onze auto, het symbool van onze vrijheid, meer dan ooit een vervuilende afgod, die met zijn grote broer, het vliegtuig en in samenwerking met andere welvaartsgoden zoveel verfijnde fijnstof produceren, dat er wereldwijd jaarlijks drie miljoen mensen aan doodgaan. En intussen groeit ons wegennet aan en barst Schiphol uit zijn voegen. Het zijn maar een paar dingetjes. U kunt ze wel aanvullen.

'Maak ons tot uw gemeente', zongen we, herschep, reset ons hart, ons verstand, ons geweten.

'Gemeente' is een woord uit de 'christelijke' traditie, een gemeente is een christelijke gemeenschap.

Wij noemen onszelf hier liever 'ekklesia', bijeen geroepen. Maar dan toch bijeengeroepen in de naam van Jezus, die Messias wordt genoemd, *christos*, Christus in het Grieks. In die zin zijn we dus ook een 'christelijke', of zo u wilt een 'messiaanse' ekklesia. De meesten van ons willen niet zo graag geïdentificeerd worden met alles wat zich in deze wereld christelijk noemt. Maar wat is 'christelijk' dan oorspronkelijk, als we kijken naar de oudste documenten waar christenen zich op beroepen, de brieven van Paulus en de evangeliën?

Daar lezen we onder andere: 'Als iemand naar mij toe komt en niet zijn vader haat en zijn moeder en zijn vrouw en zijn kinderen, zijn broeders en zusters, en zijn ziel – zijn eigen hachje – kan hij mijn leerling niet zijn.' Het staat er echt, dat kunnen geen duizend vrome bijbeluitleggers wegpoetsen. Is dat de voorwaarde voor de 'navolging van Jezus', de *Imitatio Christi*? En hoe is dat dan te rijmen met het vijfde gebod: 'Eer je vader en je moeder, opdat jouw dagen lang duren op de akker die JHWH, jouw God, je geven zal.' 'Haten' kan toch niet betekenen dat je opeens een verschrikkelijke hekel moet krijgen aan je lieve moeder en je goede vader. Je zal wel gek wezen. Maar misschien wel dat je zo nodig bereid moet zijn afstand te doen van waar zij voor staan: afkomst, bloed en bodem, zekerheid, welvaart? Omdat, als je je leven daarop vast legt, het niet mogelijk is om andere wegen in te slaan, wegen naar een andere betere wereld, 'hem achterna'?

Volgens Lukas zegt Jezus zelfs dat je je eigen ziel – de kern van je leven, je levensadem, moet 'haten', niet van belang achten, minachten. Zo staat het ook in het evangelie van Johannes (12:25): wie zijn ziel, zijn eigen leven, liefheeft, zal het verliezen, maar 'Wie zijn ziel, zijn leven, haat – zelfde woord -, zal het voor de eeuwigheid bewaren.'

Moeten we dan ons 'ik', ons 'zelf' verloochenen, ja uitschakelen? Veel Oosterse wijsheid wil ook dat je leert inzien dat jouw ik niet samenvalt met uiterlijke dingen

als familie baan en bezit. Dat je jezelf moet afpellen tot op de kale kern, je ware zelf, dat dan helemaal open staat voor alles wat zich aan je voordoet. Ja, het evangelie lijkt op die oosterse wijsheid, maar er is ook een belangrijk verschil en dat heeft te maken met zijn focus, zijn blikrichting: je moet afstand kunnen doen van alles wat je dierbaar is. Maar niet om jezelf te vinden maar al je zintuigen, je hart en je verstand te richten hen die niets hebben: de armen, de kreupelen, de blinden, de weduwen en wezen, en op de vreemdeling.

We lezen een parabel: er is sprake van een grote maaltijd. 'Mega' staat er in het Grieks, Hoofdmaaltijd, een feestmaal waar iedereen voor is uitgenodigd en waar niemand ontbreken mag. U weet hoe belangrijk in de Joodse traditie van Jezus maaltijden zijn, vooral die op de sabbat en op de sabbat aller sabbatten: het Pesach-maal. In deze parabel gaat het om de ultieme messiaanse maaltijd van het koninkrijk, het feest van de toekomstige, nieuwe wereld. Een beslissend gebeuren dus. De vraag is: wie doet er mee?

Voor die grote maaltijd worden uiteraard ook de belangrijke mensen uitgenodigd, mensen die in staat zijn om op hoger, politiek niveau iets aan deze wereld te verbeteren. Maar die komen niet, die hebben het te druk met hun economisch herstel. Land moet bezichtigd, hypotheek geregeld, ossen moeten gekocht voor de nodige PK's, vrouw getrouwd voor het nodige nageslacht- pensioen en toekomst verzekerd. Niks mis mee. De gastheer is boos. Hij laat alle deuren, alle grenzen, open gooien, en de slachtoffers van deze wereld binnenstromen. Ze moeten komen, de armen, de kreupelen, blinden en lammen, allemaal, de nieuwe wereld kan niet wachten, het heeft lang genoeg geduurd, het lijden, de oorlogen, de zwaarden, de bommen, de hebzucht, de verkrachting. Het koninkrijk is een urgente zaak.

In deze verhalen met hun messiaanse heftigheid, met die onmogelijke oproepen, wordt de 'figuur van Jezus', geportretteerd als een voorbeeldmens, een progressieve Joodse man die middenin de nationale catastrofe probeert aan de kern van de Thora, de Joodse levensleer, vast te houden. Hij wijst een weg tussen de met de Romeinse bezetter heulende priesterkaste en de zeloten, de verzetsstrijders die de bezetter tarten en het land naar de ondergang helpen. Hij wordt getekend als een profeet, een 'messias' (*Christos*), een bevrijder, maar dan een die niet de macht zoekt, maar een die het altijd weer opneemt voor het volk dat niet alleen lijdt onder de bezetting, maar ook onder regels die wel de letter maar niet de geest van de Thora vertegenwoordigen, en onder het geweld van de opstandelingen. Alle evangeliëverhalen houden zich bezig met die slachtoffers: armoedzaaiers, oorlogsgewonden, weduwen, blinden en doven, vreemdelingen en daklozen, ja zelfs met dode kinderen en volwassenen. Als we ons bij het lezen van de evangeliën niet bewust zijn van de toestand waarin het Joodse land verkeerde, die totale ontwrichting van Syrische proporties, dan maken we er een karikatuur van. Die verhalen zijn een bitter protest tegen en een totale afwijzing van deze, gangbare wereldorde en een oproep om je te bekeren tot die slachtoffers, om deze wereld door hun ogen te bezien en er iets aan proberen te doen.

Tallose monniken, nonnen en heiligen en dwazen hebben het geprobeerd: Jezus navolgen, familie achtergelaten, hun eigen lichaam verloochend en gekastijd. Velen hebben er hun tanden op stuk gebeten. Monniken trokken zich uit de wereld

terug in de woestijn, in een grot, op een pilaar. Ze werden bezienswaardig, heilig en vaak knettergek, maar of ze daarmee het koninkrijk dichterbij brachten? In navolging van de grote ordetichters hebben talloze jonge mensen zich verzameld in kloosters op eenzame, ruige plekken, om er te bidden en te werken. Kloosters die na enkele decennia of eeuwen zijn uitgegroeid tot schatrijke bolwerken van wereldlijke en kerkelijke macht vol inquisiteurs, ketterjagers en kruistochtoproepers. Waarna anderen het opnieuw probeerden met echte armoede, kuisheid en gehoorzaamheid en grote dingen verrichtten: land in cultuur brengen, oude boeken bewaren en overleveren, hospitalen en scholen stichten, vreemdelingen opvangen.

Ik weet niet hoe het met u is, maar ik noem mijzelf liever niet 'christelijk'. Met zoiets moeilijks kan ik mij niet zomaar vereenzelvigen. Ik heb een huis en een hypotheek, een vrouw en zelfs een auto die ongetwijfeld meer fijnstof produceert dan in de folder staat. Ik heb mooi praten, maar een echte 'christen'? Een messiaans mens? Ik voel mij vaak eerder als die slaven in Egypte, dat volk dat gevangen zat in zijn eigen slavenlot. 'Elkanders onderhorigen, in dromen gevangen, in potten vlees.' We 'dromen te zwemmen in een warme snelstromende rivier': alles wel, de economie trekt weer aan, bij elke glimp van de zon zitten we op overvolle terrassen. En we dromen allemaal van een andere, betere wereld zonder vluchtelingen, iedereen veilig op zijn plek, en een schoon milieu in een normaal Hollands klimaat met koude winters en elfstedentochten. Maar onze kieuwen zijn opgedroogd, en onze vinnen schimmig als van dode vissen op de oevers van vervuilde rivieren. Soms zit er alleen nog maar lucht in ons hoofd, is ons verstand verstomd en hebben wij hoop en toekomst opgegeven. Wie heeft ons verlost? Jezus? Hoe dan? 'Niemand heeft ons gered'. Niemand. Zo zong dat volk. En is dat eerlijk gezegd niet ook ons lied? Ja dat is ons volgende lied, maar niet het laatste, ook vandaag niet.

Laten we proberen hoop te putten uit allen - 'christelijk' of niet - die voor ons hebben geprobeerd bevrijd te leven, weg van alles wat verslaaft. Laten we eerst nog even hard met dat volk meezingen over en tegen onszelf, als een koude douche. Om er daarna weer ontuchtend verder te kunnen. Niet luid en triomfantelijk zingend van je Halleluja, maar zo zacht mogelijk. Zoeken naar de ultieme waarheid, helderheid, het zuivere daglicht, transparantie, voorbij aan laster, spot, inbeelding, hoogmoed, hoon. Want daar hebben we in deze wereld al genoeg van. Iedere morgen opnieuw beginnen, op zoek gaan naar de kleine dingen die het hem doen. Tegen de stroom inzwemmen. Zo moge het zijn, kome wat komt.